

INTEGRATED EDUCATION

Theoretical
Article

Keywords

Disability
Education
Integration
Segregation
Normalization

JEL Classification

I21

Abstract

Accepting and valuing people with disabilities is a key aspect of social policies promoted worldwide. The implementation of these policies aim normalize the lives of people with disabilities through full integration in the society to which they belong. Removing discrimination and social barriers equates to a maturing of the society, maturing translated by accepting diversity that surrounds us. Each person must be appreciated at its true value regardless of its condition of normality or deviation from it. Valuing individuals can be achieved only through a full acceptance in society, by assigning statuses and fulfilling social roles. School integration of children with special educational needs in mainstream education is a challenge and involves many aspects to be successful. It is the premise of social integration, the basis for future socio-professional insertion. Integrated education is the first step towards a world of equal opportunities, a world without discrimination.

Integrarea și normalizarea vieții persoanelor cu dizabilități este un proces amplu ce implică o abordare interdisciplinară cu referire la domeniul psihologiei, pedagogiei, sociologiei, asistenței sociale, medicinei, juridic.

Constituită ca o replică dată segregării, integrarea acestor subiecți izvorăște din „necesitatea respectării drepturilor fundamentale ale omului, dreptului fundamental la educație egală pentru toți copiii, ținând seama de cerințele lor specifice” (Popovici, 1999, p.1).

De-a lungul timpului atitudinile vizavi de școlarizarea copiilor cu dizabilități au fost controversate și împărțite în două categorii (Ungureanu, 2000):

- partizanii perspectivei integrative, comprehensive, promotori și susținători ai educării copiilor cu cerințe educative speciale alături de covârșnicii tipici, în aceleași instituții și clase/grupe. Filosofia de bază a modelului integrării este centrată pe încrederea în copil, în capacitățile sale (Păun, 1998);
- partizanii perspectivei segregacioniste, delimitative, adepți ai școlarizării și educării copiilor cu CES în instituții speciale. Argumentul de temelie al segregării este reprezentat de imposibilitatea educării copiilor cu cerințe educative speciale prin utilizarea aceluiași activități și metode folosite în cazul copiilor fără dizabilități.

Literatura de specialitate prezintă o serie de argumente aduse de susținătorii celor două direcții. Astfel (Verza, 1998): adepții integrării opinează că:

- demersul instructiv-educativ, cu raportare la conținuturi, programe, metodologii, caracteristic învățământului special, nu este nimic altceva decât o variantă simplificată a celui desfășurat în cadrul școlilor obișnuite, a învățământului de masă;
- imposibilitatea omogenizării claselor din învățământul special ca urmare a marilor diferențe psihofizice existente între copii;
- scăderea motivației și a interesului pentru profesie din partea cadrelor didactice care profesează în învățământul special;
- învățământul special reprezintă un factor de segregare a copiilor cu dizabilități față de mediul obișnuit, fiind asociat cu reducerea contactelor și a interacțiunilor cu copiii tipici;
- creșterea performanțelor școlare ale copiilor cu dizabilități ca urmare a unui mediu stimulat, competitiv;
- creșterea gradului de toleranță și acceptare, din partea copiilor normali, a diversității care ne înconjoară;

Adepții segregării susțin următoarele:

- învățământul special permite aplicarea unor programe adecvate tipului de deficiență și nivelului de dezvoltare al copilului;
- numărul redus de elevi existenți într-o clasă favorizează o mai bună omogenizare a acestora și organizarea activităților în funcție de particularitățile psihoindividuale ale fiecărui elev;
- neglijarea de către cadrele didactice din învățământul de masă a copiilor cu dizabilități, ca urmare a lipsei timpului necesar în vederea realizării unei intervenții diferențiate, la care se adugă lipsa pregătirii de specialitate în munca cu astfel de copii;
- respingerea de către covârșnici a copiilor cu dizabilități sau manifestarea unor atitudini negative vizavi de aceștia, care conduc la izolarea sau autoizolarea copilului cu probleme, toate cu repercursiuni asupra sferei sale psihoemoționale, asupra stimei de sine.

Noile politici sociale și educaționale promovate la nivel internațional urmăresc „trecerea de la atitudinea și abordarea segregacionistă a procesului didactic, la deschiderea și atitudinea integratoare, profund umanistă a școlii care promovează și valorizează incluziunea (Gherguț, 2013, p.319).

Integrarea școlară a copilului cu dizabilități urmărește plasarea acestuia în învățământul de masă și asigurarea serviciilor necesare cerințelor sale speciale. Adeseori, înțeleasă greșit, integrarea este limitată la simpla prezență fizică a copilului atipic într-un mediu educațional obișnuit. Simpla mutare „fizică” a unui copil cu CES într-o clasă obișnuită nu reprezintă o integrare eficientă, integrarea presupune un proces complex ce implică numeroase restructurări ale sistemului școlar (a școlii) în care se practică ea. Abordată psihopedagogic integrarea apare într-o triplă ipostază (Gherguț, 2006):

- ca obiectiv – urmărește dezvoltarea unor abilități, aptitudini, însușiri, capacități care să permită realizarea unui echilibru între cerințele mediului social și manifestările concrete ale subiectului în cauză;
- ca proces – integrarea este etapizată, complexă și presupune o intervenție educațională adecvată specificității și individualității copilului. În cadrul acestui proces conlucrează numeroși specialiști, mecanisme, se desfășoară un ansamblu de operații ce au menirea de a pregăti, finaliza și implementa cu succes integrarea.
- ca rezultat – integrarea se traduce prin calitatea vieții individului, privită sub aspect social, educativ, profesional.

Integrarea școlară este în esență un proces complex prin care se urmărește „adaptarea copilului la cerințele școlii pe care o urmează, stabilirea unor raporturi afective pozitive cu membrii grupului școlar și de desfășurare cu succes a prestațiilor școlare”. (Gherguț, 2009, p. 607). Integrarea eficientă are la bază servicii specializate care să ofere sprijin în asistența educațională, atât copiilor cu CES cât și cadrelor didactice care au în clase copii integrați.

Integrarea școlară a copiilor cu cerințe educative speciale vizează mai multe domenii (Gherguț, 2006, p.19):

- „domeniul instituțional- școli pentru toți copiii, reglementări, legislative, servicii de sprijin;
- domeniul curriculumului școlar – delimitări ale curriculumului comun, de bază, diferențiat, adaptat;
- sistemul unitar de formare a personalului didactic”.

Plasarea copilului cu cerințe educative speciale într-un mediu școlar obișnuit presupune un proces de incluziune, ce comportă numeroase aspecte legate de resursele umane, materiale, curriculare, și se asociază cu furnizarea unor servicii menite a asigura deplină dezvoltare a tuturor copiilor, într-un cadru educațional adecvat (O'Brien et al, 2009).

Integrarea școlară constituie o premisă a integrării sociale, fiind temelia viitoarei inserții socio-profesionale a copilului cu cerințe educative speciale. Educația integrată reprezintă primul pas spre o lume a egalității de șanse, o lume lipsită de discriminare. Fiind multidimensională, ea comportă o abordare din diverse perspective (Verza, 1998):

- psihologică – prin care se urmărește formarea și dezvoltarea la copilul cu CES a unor capacități care să-l ajute a compensa funcțiile deficitare, astfel încât nivelul său de dezvoltare să se apropie cât mai mult de cel al unui copil fără dizabilitate
- pedagogică- vizează în principal un program adecvat, bazat pe posibilitățile și disponibilitățile copilului.
- sociologică- are la bază achiziționarea unor comportamente adaptative, dezirabile și acceptate social, respectiv formarea abilităților de socializare și relaționare cu ceilalți membri ai societății, care să conducă la o acceptare deplină a dizabilului în cadrul comunității din care face parte.
- medicală

Educația integrată urmărește normalizarea condițiilor de viață a copiilor cu dizabilități prin „asigurarea accesului la programul școlilor de masă, al claselor obișnuite sau al școlilor/ serviciilor speciale de învățământ (la activitățile educative formale și nonformale) a copiilor evaluați și diagnosticați ca având cerințe educative

speciale sau orice formă de dizabilitate” (Gherguț, 2009, p. 607).

Demersul instructiv-educativ al unui copil cu dizabilități trebuie să înceapă de la o vârstă fragedă, prin programe specifice de intervenție timpurie adecvate dizabilității sale. Orice program de intervenție timpurie vizează un plan de intervenție personalizat prin care se urmărește stimularea și dezvoltarea ariilor deficitare, compensarea funcțiilor pierdute. Planul de intervenție individualizat are la bază o serie de componente (Popovici, 1999, p.75):

- evaluarea și reevaluarea – sunt procese care ghidează întreg demersul terapeutic-recuperator. Deosebit de complexă, evaluarea oferă informații relevante despre diagnosticul medical, psihologic, pedagogic, social al copilului;
- stabilirea obiectivelor pe termen scurt și lung – informațiile obținute în urma evaluării permite identificarea ariilor deficitare care fac posibilă stabilirea unor măsuri recuperatorii transpuse în obiective pe termen lung și scurt;
- selectarea metodelor și activităților folosite în intervenție – odată stabilite obiectivele vor fi alese activități menite a duce la îndeplinirea acestora, urmate de selectarea celor mai utile metode de intervenție, adecvate tipului și gradului de deficiență, vârstei și particularităților psihoindividuale ale copilului;
- stabilirea instituțiilor și echipelor interdisciplinare participante. De cele mai multe ori demersul terapeutic-recuperator al unui copil cu dizabilitate implică diverse categorii de specialiști: (logopezi, kinetoterapeuți, psihopedagogi etc),
- cooperarea cu familia elevului handicapat astfel încât să existe o continuitate a activităților și la domiciliul copilului.

Intervenția terapeutic-recuperatoare, programele de educație timpurie trebuie să înceapă de la o vârstă cât mai fragedă, asigurându-se astfel premisele unei integrări eficiente.

Abordate din perspectiva „educatiei pentru toti”, programele de educație timpurie au la baza următoarele (Vrașmaș, 1999, p.45):

- reconsiderarea jocului – văzut ca mijloc principal utilizat în activitatea de învățare la copii mici;
- libertatea de alegere a jocului corespunzător cerințelor de învățare și dezvoltare – prin orientarea indirectă din partea adultului-educator;
- cunoașterea și evaluarea continuă a copilului în vederea stabilirii nivelului de dezvoltare, a identificării disfuncțiilor/ lacunelor în dezvoltare;

- organizarea mediului de învățare/ joc ținându-se seama de principiul învățării active și participative
- stimularea vieții de relație a copilului, cultivarea capacității acestuia de a stabili relații cu ceilalți membrii ai societății, copiii și adulții, cu sine, cu obiectele;
- individualizarea și tratarea adecvată a copilului în actul educațional. Învățarea prin cooperare joacă un rol important în integrarea socială, contribuind la dezvoltarea unor conduite adecvate și acceptate la nivel social, respectiv cooperarea/ colaborarea;
- implicarea familiei și a comunității ca parteneri ai demersului instructiv-educativ.

La nivelul țării noastre integrarea școlară a copiilor cu dizabilități este un proces în deplină implementare, existând eforturi susținute în această direcție. Rezultatele obținute sunt dependente de numeroși factori, facilitatori sau frenatori ai acestui demers, existând astfel cazuri în care s-a reușit o integrare deplină, eficientă, dar și situații în care integrarea în învățământul de masă a fost un eșec total. Atitudinea manifestată de ceilalți membrii ai societății vizavi de această problemă joacă un rol important în implementarea cu succes a politicilor de integrare și incluziune, iar „dificultățile aparute în procesul integrării nu sunt generate atât de natura cerințelor speciale ale elevilor integrați, cât mai ales de modul nostru de a percepe acest proces, asadar, în esență este o chestiune de atitudine” (Gherguț, 2013, p. 321).

Concluzii

Problematika integrării școlare și sociale a copiilor cu dizabilități este un subiect des abordat în cadrul politicilor sociale promovate la nivel internațional. Ca parte integrantă a oricărei societăți copiii cu dizabilități trebuie să beneficieze de normalizarea condițiilor de viață, educația integrată fiind un pas important în această direcție. O integrare eficientă nu poate fi realizată decât în condițiile unui cadru legislativ bine structurat, oferirea serviciilor de sprijin, printr-o flexibilitate a curriculumului școlar, prin cadre didactice care posedă competențe profesionale adecvate pentru a răspunde nevoilor tuturor educabililor, prin atitudini adecvate vizavi de acest demers. Integrarea școlară este premisă a viitoarei inserții socio-profesionale, nivelul și calitatea realizării ei reprezentând repere importante pentru conturarea calității vieții de adult a copilului dizabil. Implicațiile psihoemoționale ale integrării școlare vor constitui totodată factor facilitator sau dimpotrivă, factor frenator al

viitoarelor contacte și relații interpersonale ale copilului cu dizabilități.

Acknowledgement

Această lucrare este elaborată și publicată sub auspiciile Institutului de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română ca parte din proiectul cofinanțat de Uniunea Europeană prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 în cadrul proiectului Pluri și interdisciplinaritate în programe doctorale și postdoctorale Cod Proiect POSDRU/159/1.5/S/141086.

Bibliografie

- [1] Gherguț, A. (2006). *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii diferențiate și incluzive în educație*, ediția a II-a. Editura Polirom, Iași.
- [2] Gherguț, A. (2009). *Educația copiilor cu nevoi/cerințe speciale*, în Cucoș, C (coord.), *Psihopedagogie pentru examenele de definitiv și grade didactice*, Editura Polirom, Iași.
- [3] Gherguț, A. (2013). *Sinteze de psihopedagogie specială. Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, ediția a III-a. Editura Polirom, Iași.
- [4] O'Brien, D., Kudláček, M., & Howe, P.D. (2009). A contemporary review of English language literature on inclusion of students with disabilities in physical education: A European perspective. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 2(1), 46-61.
- [5] Păun, E. (1998). Bazele sociopedagogice ale educației integrate, în Verza, E. și Păun, E. (coord.), *Educația integrată a copiilor cu handicap*. UNICEF, RENINCO, Editura Multiprint, Iași
- [6] Popovici, D. (1999). *Elemente de psihopedagogia integrării*, Editura Pro Humanitate, București.
- [7] Ungureanu, D. (2000). *Educația integrată și școala incluzivă*. Editura de Vest, Timișoara
- [8] Verza, E. (1998). Bazele psihologice ale educației integrate, în Verza E. și Păun, E. (coord.), *Educația integrată a copiilor cu handicap*. UNICEF, RENINCO, Editura Multiprint, Iași.
- [9] Vărășmaș, E. (1999). *Educația copilului preșcolar. Elemente de pedagogie la vârsta timpurie*. Editura Pro Humanitate, București.